

SAVETODAVNO MIŠLJENJE MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE U „SLUČAJU ZID“ U SLUŽBI MOGUĆEG REŠENJA IZRAELSKO-PALESTINSKOG KONFLIKTA

APSTRAKT

Arapsko-izraelski sukob čak i danas predstavlja jedno od najsloženijih problema sa kojima se susreće međunarodna zajednica. Najveću kontroverzu čine različite interpretacije uzroka ovog sukoba koje nude obe strane. Način da se prevaziđe ovaj ćorsokak, je upravo put obraćanja međunarodnim institucijama. Iz tog razloga iznenađuje činjenica da je jedna veoma važna odluka Međunarodnog suda pravde neopravdano ostala zapostavljena, naročito ako se uzme u obzir važnost pitanja kojima se Sud bavio, ali i blagotvoran uticaj koji bi ta odluka mogla da ima u procesu rešavanja konflikta na Bliskom istoku. Verujemo da upravo savetodavno mišljenje o pravnim posledicama izgradnje zida na opkupiranoj palestinskoj teritoriji dato od strane „Svetskog suda“ povodom zahteva „Svetskog parlamenta“, krije u sebi put mogućeg rešenja ovog iscrpljujućeg sukoba. To smatramo i zbog toga, što ova odluka u sebi sadrži pravnu analizu datu od strane autoriteta u čiju objektivnost ne bismo trebali da sumnjamo, baš kao što ne bismo trebali da sumnjamo ni u objektivnost međunarodnog prava. Zbog toga smatramo važnim da se još jednom osvrnemo na ovu odluku, verujući da na taj način možemo bolje razumeti i samu prirodu ovog sukoba, ali i razloge koji ukazuju na njegovo moguće mirno rešenje.

Ključne reči: arapsko-izraelski konflikt, savetodavno mišljenje, Međunarodni sud pravde, izgradnja zida, okupirane palestinske teritorije, pravne posledice, pravo na samoodbranu.

1. KORENI ARAPSKO-IZRAELSKOG SUKOBA

Nakon stravičnih stradanja u Drugom svetskom ratu, jevrejska se zajednica s pravom osećala nesigurnom i imala je potrebu da se na određeni način zaštiti od budućih trauma i stradanja praćenih viševekovnim antisemitizmom. Ne želeći da im se dogodi ono o čemu je razmišljao Santajana kada je rekao da su „oni

---

1 Dr Senad Ganić, docent na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru, Departman za pravne nauke, e-mail adresa: sganic@np.ac.rs.

koji ignorišu istoriju osuđeni da im se ponovi“,² osnivanje „jevrejskog doma“ bio je i ostao opravdan zahtev. U istorijskom smislu, ništa od te težnje jevrejskog naroda nije bilo sporno ali je postojao jedan problem. Naime, na prostoru na kome je formirana jevrejska država, vekovima je unazad već živeo jedan, na toj teritoriji takođe autohton narod. Bili su tu i ostali Arapi. Narod koji nije snosio odgovornost za proterivanje Jevreja sa tog prostora, obzirom da su to pre par milenijuma bili učinili Rimljani.³ Još manje je ovaj narod bio odgovoran za jevrejsku tragediju u Drugom svetskom ratu. Istina je zapravo, da su najveća stradanja Jevrejima kroz istoriju priređivale evropske, nemuslimanske uprave. Istorija suživota Arapa i Jevreja te ove dve nacionalne i verske zajednice ujedno je, ma koliko to iz sadašnje perspektive delovalo drugačije, i istorija Palestine odnosno Izraela. Istorija netrpeljivosti prema Jevrejima ne pripada periodu duge arapsko-jevrejske kohabitacije. Antisemitizam je pojava koja svoje korene vuče iz Evrope a „počiva na vekovnom učenju o kolektivnoj odgovornosti Jevreja za Hristovu smrt“.⁴ Kao i Jevreji, koji taj prostor smatraju svojim, obzirom da im je dat od samog Boga kako veruju, Arapi, muslimani, Palestinu takođe smatraju svojom „Svetom zemljom“. Verski razlozi koji Palestini daju status „Svete zemlje“ ukorenjeni su i u muslimanskom verovanju, stoga se muslimani oglašuju na biblijski legitimitet argumenata koje daju Jevreji.⁵ Pravo na ovu zemlju na kojoj se susreću tri velike religije sveta polaže se na osnovu verskih ubeđenja. U tom smislu i pitanje koje se postavlja a ono glasi: „može li bilo koja zajednica ljudskih bića nametnuti drugima svoju vlast upravljajući njihovom egzistencijom ako iza nje ne stoji nikakvo drugo svedočanstvo osim verovanja dotične zajednice u vlastitu tradiciju?“⁶ Sve vere imaju svoje dogme i njihovi sledbenici ih se dosledno drže. Stoga dodatni problem palestinsko-izraelske konfrontacije jeste upravo prisustvo religijskih momenata, jer, prirustvo verskih razloga često znači i odsustvo racionalnih načina rešenja problema.

2. KRATKA HRONOLOGIJA SUKOBA

Simptomi ovog višedecenijskog konflikta mogu se pronaći u odluci da se država Jevreja nakon milenijumskog nepostojanja, ponovo formira na teritoriji koja je u trenutku kada se ta ideja rodila, razvijala i konačno realizovala, pripadala drugom narodu. To su bili Palestinci. Priznajući istorijsko pravo koje Jevreji takođe polažu na

2 Navedeno prema: Henri Kisindžer, *Diplomatija*, Versal press, Beograd, 1999., str. 739.

3 Amos Oz, *Izrael, Palestina i mir*, Radio B92, Beograd, 1997., str. 40.

4 Boško Jakšić, *Izrael*, Versal press, Beograd, 1998., str. 25.

5 Videti: Martin Lings, *Muhammed*, Connectum, Sarajevo, 2004, str. 141-145.

6 Roger Garaudy, *Slučaj Izrael*, Bemust, Zenica, 1997., str. 81.

tu teritoriju, koja danas nakon formiranja jevrejske države pripada kako Izraelu tako i Palestini, mehanizmima UN-a postignuto je priznanje Izraelske države 14. maja 1948. godine. Međutim, ostavljeno je nerešeno pitanje države palestinskog naroda, koji je do trenutka priznavanja Izraela, unazad više od jednog milenijuma živeo na prostoru nekada jedinstvene palestinske zemlje.⁷ Pre samog proglašenja izraelske nezavisnosti Ujedinjeno Kraljevstvo je 1947. godine obznanilo nameru da želi da se u potpunosti povuče sa teritorije na kojoj je vršilo mandatnu upravu, a ta je evakuacija završena 15. maja 1948. U međuvremenu je Generalna skupština UN-a 29. novembra 1947. godine usvojila rezoluciju 181 (II) o budućoj upravi nad Palestinom, kojom se preporučuje Ujedinjenom Kraljevstvu i svim članicama Ujedinjenih nacija da usvoje i implementiraju „plan o podeli“ teritorije Pelestine, kako je to naznačeno u rezoluciji.⁸ Plan je podrazumevao formiranje dve nezavisne države, jedne arapske i druge jevrejske kao i stvaranje posebnog režima za grad Jerusalim.⁹ Arapske zemlje odbacuju plan o podeli kao neizbalansiran i nepravedan, dok Izrael na bazi navedene rezolucije Generalne skupštine proglašava nezavisnost, nakon čega izbija oružani sukob između Izraela i nekoliko arapskih država. Iz tog razloga, plan o podeli ostaje neimplementiran.¹⁰ Rezolucijom 62 od 16. novembra 1948. godine, Savet bezbednosti je odlučio da je neophodno obustaviti neprijateljstva na svim područjima Palestine i pozvao strane u sukobu da pronađu rešenje kako bi se sukob okončao.¹¹ U skladu s odlukom Saveta bezbednosti UN-a a uz posredovanje Ujedinjenih nacija, 1949. godine je zaključen sporazum o prestanku neprijateljstava između Izraela i susednih zemalja.¹² Na ovom mestu, naročito nas interesuje sporazum koji je potpisan na Rodosu 3. aprila 1949. godine između Izraela i Jordana u kojem se predviđa uspostavljanje demilitarizovane demarkacione ili „zelene linije“ tako nazvane zbog boje kojom je označena na mapama. U skladu sa navedenim Ugovorom, područje kroz koje prolazi zelena linija a koja razdvaja Izrael od palestinskih teritorija nalazi se pod specijalnim režimom i nikakve vojne ili paravojne aktivnosti u bilo koje svrhe nisu dozvoljene, i ta zabrana se odnosi kako na Izrael tako i na arapske snage.¹³

Bez obzira na pokušaje da se pronađe mirno rešenje arapsko-izraelskog konflikta, o čemu svedoče i navedeni mirovni sporazumi, godine koje su usledile

---

7 O tome: Zlatko Dizdarević i Hido Bišćević, *Vrijeme odluke*, Oslobođenje, Sarajevo, 1988.

8 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 165., para. 71.

9 Ibid.

10 Ibid.

11 Ibid., para. 72.

12 Ibid.

13 Ibid.

donele su seriju ratova i sukoba. Problem koji se gomilao decenijama unazad, mnogo pre proglašenja izraelske nezavisnosti, vremenom je samo kulminirao. Naime, pre nego je jevrejska država i formirana trajao je jedan dug i sistematičan proces. Bio je to proces doseljavanja Jevreja na prostor Bliskog istoka i na taj način stvaranja elementarnih preduslova u vaspostavljanju nove jevrejske države. Jasno je i da taj proces nije mogao teći bez pritisaka na nacionalnu i versku zajednicu koja je na tom prostoru živela. Vremenom, ovo je doseljavanje izmenilo demografsku sliku tog područja.¹⁴ Sva ova dešavanja decenijama su stvarala zaoštrenu atmosferu međusobnih optužbi, nepoverenja i mržnje naroda koji je živeo na tom području i onih koju su tu dolazili sa svih strana. Dalja hronologija zbivanja na ovom prostoru obeležena je ratovima, terorističkim napadima i iznad svega ljudskim tragedijama na obe strane.

Užarena atmosfera koja je stvorena, podržavana je, s jedne strane u vojnom smislu nadmoćnom izraelskom vojskom, a sa druge strane, isfrustriranim i agresivno raspoloženim ali i vojno inferiornim arapskim življem. To je dovelo do čestih akcija kako izraelske vojske tako i, sa druge strane, palestinskih grupa koje su na žalost, u terorističkim akcijama prepoznale legitiman način borbe. Izraelska okupacija palestinskih teritorija koje su im pripale u skladu sa podelom od 1949. godine, samo je dodatno pogoršala stvari. To je dovelo do toga da neki mediji pišu o tome da „na palestinskoj strani na žalost, ne postoji pacifistička struja koja bi se mirnim putem borila protiv izraelske okupacije Zapadne obale i Pojasa Gaze“.¹⁵ Isticalo se i to da „većina palestinskih terorističkih organizacija dele nepomirljive razlike, ali ih ujedinjuje ubeđenje da Izrael oružjem treba baciti u more i interes da ubiju mirovni proces“.¹⁶

Ovakva situacija je vremenom postajala neodrživa. Niti su Palestinci iz takvog načina borbe uspevali da ostvare bilo kakvu korist, a sa druge strane, Izraelska javnost je bivala obuhvaćena osećanjem nesigurnosti života u uslovima stalnog straha od iznenadnih terorističkih napada praćenih religijskom apologetikom i blagoslovom lokalnih samoproklamovanih versko-političkih lidera.

3. IZGRADNJA ZIDA I KONTRAVERZE KOJE SU JE PRATILE

Pod izgovorom zaštite svoje teritorije, Izrael preduzima drastične mere. Sredinom 2002. godine započinje izgradnju zida koji bi trebao da bude trajna zaštita od terorističkih napada s palestinskih teritorija. „Time je započela realizacija projekta koji je idejno započet još krajem XX veka. Projekat je uključivao izgradnju

14 Videti: Boško Jakšić, *Izrael*, op.cit., str. 59–71.

15 <http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2004/11/15/>, preuzeto decembra 2005. godine

16 Ibid.

složenog sistema prepreka, nekoliko metara visokih betonskih ploča, bodljikavih žica, protiv-automobilskih rovova praćenih sistemima elektronskog nadzora i kontrole¹⁷. Problem je međutim bio taj, što je sporni zid prelazio tzv. „zelenu liniju“ čime su prekršene odredbe sporazuma sa Rodosa. Ovo tim pre, jer je Zid velikim delom ušao u teritorije koje su prema ovom sporazumu pripale Palestincima a koje je Izrael okupirao 1967. godine za vreme oružanog sukoba sa Jordanom. Ta činjenica po mišljenju Međunarodnog suda pravde Izraelu daje status okupacione sile na tom području.¹⁸

Pravo Izraela da zaštiti svoje građane od terorističkih napada te upada na svojoj teritoriji niti jednog trenutka nije bilo upitno i nešto je što je pravo i obaveza svih država. Statistike uistinu beleže pad terorističkih napada na izraelske ciljeve na mestima gde je zid izgrađen.¹⁹ Ipak, sama činjenica izgradnje složenih barijera na gusto naseljenom (palestinskom) području otvara mnoga politička, pravna, ekonomska pa i moralna pitanja. Najpre zato što je Zid izgrađen najvećim delom unutar područja Zapadne obale a samo svojim manjim delom prolazi Zelenom linijom, linijom razgraničenja nastalom nakon primirja 1949. godine.²⁰ Zid prolazi kroz zemljište koje je najvećim delom u vlasništvu Palestinaca i na mnogim mestima odvaja gradove i obližnja naselja kao i kuće od pripadajućih zemljišta i oranica. Na taj način onemogućuje se normalan protok ljudi i stvara se ogromna ekonomska i sveukupna šteta palestinskoj zajednici koja na tom području živi. Dodatni problem predstavlja uspostavljanje i izgradnja zatvorene zone između Zelene linije i Zida kao i stvaranje enklava koje ograničavaju slobodu kretanja stanovnika u Zapadnoj obali.²¹ Eklatantan primer kakve pogubne posledice Zid ima na život ljudi te teritorije je i grad Kalkila (Qalqilya). Sa svojih 40.000 stanovnika, ovaj je grad sa svih strana okružen zidom a stanovnici mogu ući i izaći samo kroz jedan prolaz (checkpoint) koji je otvoren od 7 sati ujutro do 7 sati poslepodne.²² Ništa nije bolja situacija ni u Jerusalimu gde je došlo i do presecanja hrišćanskih sakralnih objekata.

17 Stjepan Vukas, *Zid u Palestini-politički anakronizam ili Fait accompli pred razgraničenje Izraela i Palestine*, <http://www.cpi.hr/download/links/hr/10163.pdf>, preuzeto dana 11.01.2010. godine.

18 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 167., para. 78.

19 Stjepan Vukas, *Zid u Palestini-politički anakronizam ili Fait accompli pred razgraničenje Izraela i Palestine*, op.cit.

20 Ibid.

21 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 189., para. 133.

22 Ibid.

U takvoj situaciji, život ljudi koji se tamo nalaze postao je nemoguć. Sve ove činjenice postavile su pitanje održivosti jednog ovakvog stanja, a pre svega pitanje odgovornosti međunarodne zajednice za potpunu indolentnost u vezi sa ovim problemom.

Negodovanje svetske javnosti a posebno debata koja se u vezi sa izgradnjom Zida pokrenula u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, rezultirala je time da se „pitanje Zida“ iznese pred Međunarodni sud pravde.

Osim što je trebalo da se izjasni o samom pitanju, problem izgradnje zida bio je kulminacija jednog stanja koje je usled dubokih nesporazuma i brojnih sukoba, decenijama karakterisalo odnose između Arapa i Jevreja. Ipak, „arapsko-izraelska konfrontacija“ je dugo „bila samo deo globalnog spektra prestrukturiranja odnosa snaga na svetskoj sceni“.²³ Dugo vremena je sudbina ovog područja bila podređena tuđim interesima. To je bio i jedan od razloga za sumnju koju je Izrael ispoljavao po pitanju nadležnosti Suda da u vezi sa ovim pitanjem da svoje mišljenje, smatrajući da je pitanje ispolitizovano, te da je pre političkog negoli pravnog karaktera.

Utvrdivši da ne postoje razlozi da ne da svoje mišljenje u konkretnom slučaju, što je njegovo diskreciono pravo, Sud je naprotiv, odlučio da se suoči sa pitanjem i iznese svoj pravni stav.

4. OSVRT I KRATKA ANALIZA MIŠLJENJA SUDA PO PITANJU „ZIDA“

Sud se najpre osvrnuo na činjenicu da je Generalna skupština Ujedinjenih nacija u skladu sa rezolucijom ES-10/14 usvojenom 8. decembra 2003. godine na njenom desetom hitnom vanrednom zasedanju, donela odluku da zatraži savetodavno mišljenje od Međunarodnog suda pravde. Samo pitanje bilo je postavljeno na sledeći način:

„Kakve pravne posledice proizilaze iz izgradnje zida sagrađenim od strane Izraela, okupacione sile, na okupiranoj palestinskoj teritoriji, uključujući i Istočni Jerusalim i okolinu kao što je opisano u izveštaju Generalnog sekretara, uzimajući u obzir pravila i principe međunarodnog prava, uključujući Četvrtu Ženevsku konvenciju od 1949. godine i relevantne rezolucije Saveta bezbednosti i Generalne skupštine?“²⁴

Izrael je već na početku ovog postupka, osporavajući nadležnost Suda, izneo stav o tome da je Generalna skupština obraćajući se Sudu postupila *ultra vires*. Ovo

23 Zlatko Dizdarević i Hido Biščević, *Vrijeme odluke*, op.cit., str. 21.

24 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 141.

obzirom na to, da je Savetu bezbednosti data aktivna uloga u vezi sa situacijom na Bliskom istoku uključujući i samo palestinsko pitanje. Ta je činjenica prema stavu Izraela bila u suprotnosti sa članom 12. stav 1. Povelje u kojoj se predviđa da:

„Dok Savet bezbednosti obavlja u pogledu bilo koga spora ili situacije zadatke koji su mu povereni ovom Poveljom, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku u vezi s tim sporom ili situacijom, osim ukoliko to ne zatraži Savet bezbednosti“.²⁵

Nakon što je razjasnio da zahtev za savetodavnim mišljenjem nije preporuka u smislu člana 12 Povelje, Sud je naglasio da prema članu 24. Povelje, Savet bezbednosti ima prvenstvenu odgovornost za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Po mišljenju Suda, značenje člana 12. Povelje vremenom je izmenjeno i postoji jaka tendencija paralelnog delovanja Saveta bezbednosti i Generalne skupštine vezane za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti. Konačno, Sud je podsetio i na rezoluciju 377 A (V) prema kojoj je i sazvano deseto hitno vanredno zasedanje na kojem je odlučeno da se zatraži mišljenje Suda. Radi se o rezoluciji „Ujedinjeni za mir“, kojoj su Generalnoj skupštini data ovlašćenja koja su imanentna Savetu bezbednosti, a koja se aktiviraju u situaciji kada zbog nedostatka jednoglasnosti Savet bezbednosti propusti da vrši ulogu koja mu je Poveljom poverena. Zaključivši da je ceo postupak kojim je pitanje postavljeno bio u skladu s Poveljom te navedenom rezolucijom, Sud odlučuje da da svoje mišljenje. Smatramo izuzetno važnim i to što je Sud odbacio primedbe o tome da je pitanje koje mu je postavljeno političkog a ne pravnog karaktera istakavši da je:

„...činjenica da pravna pitanja takođe imaju i politički aspekt“.²⁶

Ovo je samo potvrda ranijih stavova Suda po pitanju istih primedbi i još jedan je od dokaza koliko se dosledno drži principa potvrđenih u svojim ranijim odlukama.²⁷ Ovakav stav Suda predstavlja i dokaz da on ne podleže pritiscima kojima mu se želi spočitati politička a ne pravna uloga. Međutim, ovo je i izraz spremnosti Suda da se suoči i sa uistinu ispolitizovanim pitanjem kakvo jeste sve ono što je vezano za problematiku Bliskog istoka. Konačno, nespornosti u međunarodnoj zajednici, najčešće proističu iz nespornosti država, a sama država je, kako ističe ugledni pisac: „politička institucija i sva pitanja koja je dotiču kao celinu, posebno u njenim odnosima sa drugim državama, stoga jesu i politička“.²⁸

25 Ibid., p. 148., para. 24. (Videti i član 12. Povelje Ujedinjenih nacija)

26 Ibid. paras. 13–42.

27 Videti: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, ICJ Reports 1996 (I), str. 234., para. 13.

28 Hersch Lauterpacht, *The Function of Law in the International Community*, Clarendon Press, Oxford, 1933, p. 153.

5. „ODGOVORNOST UJEDINJENIH NACIJA“

U daljoj elaboraciji, Sud odlučno proziva Ujedinjene nacije utvrđujući i odgovornost ove Organizacije za stanje u Palestini. Ova odgovornost svoje poreklo vuče iz rezolucije Generalne skupštine 57/107 od 3. decembra 2002. godine, po kojoj je predviđena permanenta odgovornost Generalne skupštine prema pitanju Palestine sve dok to pitanje ne bude rešeno u svim njegovim aspektima i na zadovoljavajući način a u skladu sa međunarodnim legitimitetom.²⁹ Nemogućnost da spreči izgradnju zida te izvrši pritisak na Izrael da obustavi gradnju, u izvesnom smislu pokazuje nemoć ove Organizacije. Međutim, samo obraćanje Sudu jeste na neki način delovanje u pravcu rešenja problema. Ipak ostaje činjenica da je Sud prozvao Ujedinjene nacije, što ima veću težinu od politikantskih kritika koje Ujedinjene nacije prate od samog osnivanja, obzirom da je Međunarodni sud pravde i sam deo organizacione strukture ove organizacije.

To da su Ujedinjene nacije mogle učiniti i mnogo više kako bi se ublažio arapsko-izraelski konflikt, koji je poslednjih godina kulminirao izgradnjom spornog zida, Sud je istakao na sledeći način:

„U okviru institucionalnog ustrojstva Organizacije, ova odgovornost se manifestovala usvajanjem brojnih rezolucija od strane Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, i stvaranjem nekoliko pomoćnih tela specijalno ustanovljenih da pomažu u ostvarivanju neotuđivih prava palestinskog naroda“.³⁰

Ovo možemo tumačiti i kao podsećanje na to, da su Ujedinjene nacije bile dužne da sprovedu u delo i poštuju sopstvene odluke. Rezolucije usvojene u okviru UN-a kao što je rezolucija 57/107 od 3. decembra 2002.,³¹ ali i ustupanja Palestine pod mandat Ujedinjenih nacija, nakon što je to pismeno zatražila Velika Britanija, kojoj je ovaj mandat bio poveren, samo su neki od pokazatelja u tom pravcu.³² Od kada je Palestina stavljena pod zaštitu UN-a „UN će istom britanskom neefikasnošću pokušavati da pronađu rešenje istovremeno prihvatljivo i Jevrejima i Arapima i Palestincima“.³³ To je ispostavilo se, ipak bio težak zadatak.

29 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 159., para. 49.

30 Ibid.

31 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/57/107&Lang=E, preuzeto dana: 08.04.2014.

32 Videti: Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 165., paras. 70–71.

33 Boško Jakšić, *Izrael*, op. cit., str. 88.

Kritika koju je Sud uputio Ujedinjenim nacijama mnogostruko je interesantna. Ona nam kazuje da se Međunarodni sud pravde, iako jedan od glavnih organa UN-a, nalazi izvan odnosa međusobne hijerarhije organa u okviru ove Organizacije. Takođe, uočavamo intenciju Suda da rezolucijama usvojenim u okviru UN-a, koje inače nemaju obavezujuću snagu prema Povelji, prida veću težinu, sve vreme podsećajući Ujedinjene nacije na odgovornost koju imaju na osnovu njih. U ovom mišljenju je istaknuto i potvrđeno pravo palestinskog naroda na samoopredeljenje. Pravo je potvrđeno i priznato od strane Izraela privremenim izraelsko-palestinskim sporazumom od 28. septembra 1995. godine, kojim se Zapadna Obala i Pojas Gaze ponovo predaju palestinskom narodu.³⁴ Izgradnja Zida stoga po mišljenju Suda, predstavlja kršenje prava na samoopredeljenje Palestinaca.³⁵ Konačno, Sud Ujedinjenim nacijama a posebno Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti nalaže da:

„...razmotre kakve su dalje akcije potrebne da se ova nezakonita situacija koja je rezultirala izgradnjom zida i pratećim režimom privede kraju, uzimajući u obzir postojeće mišljenje“.³⁶

Sud dalje nalaže Ujedinjenim nacijama obavezu da izraelsko-palestinski konflikt privede dugotrajnom miru te da uspostavi nezavisnu palestinsku državu.³⁷

Problem je međutim u tome, što Sud ne daje nikakvu usmeravajuću niti posebnu meru koja bi mogla i trebala biti preduzeta da bi se postigao ovaj rezultat.³⁸ No, bilo kako bilo, ostaje činjenica da je Sud u ovom slučaju jasno naložio Ujedinjenim nacijama da deluju u pravcu konačnog rešavanja ovog problema, što jeste korak napred u pravcu razrešenja ovog konflikta.

6. PITANJE PRAVA NA SAMOODBRANU

Jedno od važnih pitanja kojih se Sud dotakao u savetodavnom mišljenju u „slučaju Zid“ jeste i pravo na samoodbranu. Od samog početka savetodavnog postupka, a i pre, Izrael je izgradnju zida pravdao njegovim pravom na samoodbranu u smislu člana 51. Povelje. U ovom mišljenju međutim, Sud je dao jedno restriktivno tumačenje prava na samoodbranu. To je u skladu sa praksom i stavom Suda o pravu

34 <http://www.refworld.org/docid/3de5ebbc0.html>, preuzeto dana: 08.04.2014.

35 *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, ICJ Reports, 2004.*, p. 199., paras. 155-156.

36 *Ibid.*, para. 160.

37 *Ibid.*, para. 161.

38 Iain Scobbie, „Unchart(er) Waters?: Consequences of the Advisory Opinion on the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory for the Responsibility of the UN for Palestine“, *European Journal of International Law*, No. 5, 2005., p. 947.

na upotrebu sile koja datira još iz vremena Stalnog suda međunarodne pravde a koja je kasnije samo potvrđivana.³⁹ U slučaju *Krfski kanal*, „Sud je iskoristio priliku da naglasi krajnji domet zabrane upotrebe sile. Suprotno uverenju Ujedinjenog Kraljevstva u tom slučaju, razjasnio je da ta zabrana ne pokriva samo operacije velikih razmera koje prete teritorijalnom integritetu i političkoj nezavisnosti druge države, već i svaki drugi vid korišćenja sile, ukoliko su suprotni načinu koji predviđaju Ujedinjene nacije u smislu člana 2(4) Povelje UN-a“.⁴⁰ Slične primere možemo naći i u nekim drugim presudama Suda kao što je slučaj sa „jednom od najkontraverznijih presuda u slučaju *Nikaragva*“.⁴¹

Uzimajući u obzir ove činjenice onda ne čudi ni krajnje restriktivan stav Suda u slučaju „*Zid*“ kada je u pitanju pravo na samoodbranu. Nakon što je našao da je izgradnja Zida suprotna međunarodnom pravu, i da predstavlja nameru aneksije teritorije koja pripada Palestincima, Sud je zauzeo stav da se član 51. Povelje koji tretira pravo na samoodbranu, ne može primeniti u ovom slučaju.⁴²

„Prema članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija:

Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana Ujedinjenih nacija, dok Savet bezbednosti ne preduzme mere potrebne za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti“.⁴³

Međutim, Sud dalje ističe da:

„Član 51. Povelje priznaje postojanje urođenog prava na samoodbranu u slučaju oružanog napada od strane jedne države na drugu. Bilo kako bilo, Izrael i ne tvrdi da su napadi protiv njega učinjeni od neke strane države.

takođe primećuje da Izrael vrši kontrolu na okupiranoj palestinskoj teritoriji i da, kako je Izrael i sam izjavio, pretnja, zbog koje se i sagledava opravdanje izgradnje zida dolazi iz te a ne neke spoljne teritorije...“⁴⁴

Stoga po mišljenju Suda:

„...član 51. Povelje nije relevantan u ovom slučaju“.⁴⁵

39 Christian J. Tams, „Light Treatment of a Complex Problem: The Law of Self-Defence in the Wall Case“, *European Journal of International Law*, No. 5., 2005., p. 964.

40 Ibid., p. 965.

41 Ibid.

42 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 136., paras. 115-137.

43 Ibid., para. 139.

44 Ibid.

45 Ibid.

Zabrana upotrebe sile predstavlja normu *jus cogens* u međunarodnom pravu,⁴⁶ uz izuzetke koji su predviđeni Poveljom UN-a,⁴⁷ koji izuzeci su takođe kogentne prirode. Pravo država na samoodbranu jeste jedan takav izuzetak i još se kaže da „pravo na samoodbranu konstituiše apsolutni izuzetak u odnosu na apsolutno pravilo o zabrani upotrebe sile, te je *ratio* postojanja ovog prava da, u uslovima nedovoljne institucionalne efikasnosti međunarodnog poretka, opravda upotrebu sile, koja je sama po sebi nezakonita, u slučaju ilegalne upotrebe od strane druge države ili država“.⁴⁸ Ipak, zabrana upotrebe sile na način koji je suprotan opisanom, danas se krši na najrazličitije načine. Različiti eufemizmi poput „preventivna samoodbrana“ ili „humanitarna intervencija“, u većini slučajeva su plašt koji skriva prave namere onih koji stoje iza ovih akcija. U isto vreme, traju i pokušaji da se ovakvim, u suštini aktima agresije, da međunarodnopravni legitimitet a u nameri da se „velikim silama priznaju superiorni materijalni kapaciteti“ te „institucionalne privilegije“.⁴⁹ Stoga i ne čudi ideja da se hegemonija velikih sila pretoči iz faktičke pozicije jačeg u pravnu kategoriju. Pa bi prema rečima nekih autora velike sile bile „...sile za koje njihovi lideri i narodi veruju da imaju posebna prava i obaveze, a drugi im to pravo priznaju“.⁵⁰

Svesni smo da jedno mišljenje koje je pritom neobavezujuće ne može sprečiti one koje imaju moć a žele da je upotrebe da to i učine. „Sud ipak može odigrati važnu ulogu u rešavanju sporova vezanih za upotrebu sile te razvoju ove oblasti međunarodnog prava...“⁵¹ Iako, kako se ističe, ideju o tome da Sud može kontrolisati ili čak ukinuti rat, upravljajući svim konfliktima treba „odbaciti kao utopiju...“⁵² njegovu ulogu nikako ne treba potcenjivati. Sama pravila o upotrebi sile od strane država u najvećoj su meri proizvod tumačenja relevantnih odredaba Povelje koje je dao Sud.⁵³ Zato „Slučaj Zid“ može biti još jedan osvrt na ovaj problem.

46 Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2012., str. 190.

47 Ti izuzeci se tiču organizovane upotrebe sile na osnovu glave VII Povelje UN-a, te odredaba koje se odnose na pravo na samoodbranu.

48 Milenko Kreća, *Jus cogens u međunarodnom pravu*, Doktorska disertacija, Beograd, 1977., str. 343.

49 Gari Simpson, *Velike sile i odmetničke države*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2006., str. 92.

50 Ibid.

51 Christopher Greenwood, “The International Court of Justice and the use of force“, *Fifty years of the International Court of Justice, Essays in honour of Sir Robert Jennings*, (eds. Vaughan Lowe and Malgosia Fitzmaurice), Grotius Publications, Cambridge University Press, Cambridge, 1996., p. 373.

52 Ibid.

53 Christian J. Tams, “Light Treatment of a Complex Problem: The Law of Self-Defence in the Wall Case“, op. cit., p. 964.

7. SAVETODAVNO MIŠLJENJE U „SLUČAJU ZID“ U SLUŽBI MOGUĆEG REŠENJA KONFLIKTA

Kao što smo na početku izlaganja ovog problema nagovestili i kao što je to od strane brojnih učesnika postupka naglašeno:

„...izgradnja zida samo je jedan aspekt izraelsko-palestinskog konflikta...“.⁵⁴

To drugim rečima znači da je „Zid“ posledica jednog kompleksnog problema čiji su uzroci takođe složeni. U tom smislu i odluka Suda po ovom pitanju izuzetno je sadržajna. Mnoštvo je interesantnih pitanja za međunarodno pravo bilo predmetom bavljenja Suda u ovom postupku. Pitanja su takve prirode da ostavljaju prostora za mnoštvo analiza. Na ovom mestu ipak, namera nam je da ukažemo na važnost ovog slučaja za buduće trajno rešenje arapsko-izraelskog konflikta. I ne samo to. Ovaj problem prevazilazi granice prostora iz kojeg derivira i stvara jednu zaoštrenu atmosferu u čitavom svetu. Sukobi na Bliskom istoku u drugoj polovini XX veka ostavili su dubok trag na međunarodne odnose. Od osnivanja jevrejske države pa do danas vođeno je više ratova.⁵⁵ „Svi ti ratovi mogu grubo teorijski da se podele na ratove između Izraela i susednih arapskih država, i na sukobe između Palestinaca i Izraelaca“.⁵⁶ I sam Sud ističe da ovaj predmet nije samo bilateralno pitanje između Palestine i Izraela, već pitanje koje itekao ima značaja za sveukupnu stabilnost i međunarodni mir.⁵⁷ Sa ovim se stavom svakako moramo složiti. Obzirom na jaku političku pozadinu pitanja, svaki stav Suda kao apolitičnog tela bitan je. Ako je u konkretnom slučaju Sud našao da je izgradnja zida protivna međunarodnom pravu, to u izvesnom smislu relaksira odnose suprotstavljenih strana. Najpre zato što je to zaključak Suda, a u njegovu nepristrasnost ne bi trebalo sumnjati, ali i zato što taj Sud primenjuje pravila međunarodnog prava. Ova pravila su takva ili bi barem trebala biti, da su „suprotna subjektivnoj i političkoj volji pojedinačnih država“.⁵⁸ Dok traju velike političke igre, životi malih ljudi koji na tom prostoru žive, izgradnjom Zida dovedeni su do besmisla. Podsećajući na zabrane koje su predviđene u Četvrtoj ženevskoj konvenciji te da:

54 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 160., para. 54.

55 Vladan Jončić, *Treća ženevska konvencija, Praktična primena i uticaj na Protokol I i II, Studija o zaštiti ljudskih prava u oružanim sukobima*, Dosije, Beograd, 2004, str. 159.

56 Ibid.

57 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 160., para. 49.

58 Dencho Georgiev, “Politics or Rule of Law: Deconstruction and Legitimicy in International Law“, *European Journal of International Law*, No. 4., 1993., p. 2.

„...uspostavljanje zatvorenog prostora između Zelene linije i samog zida i stvaranje enklava povrh svega predstavlja suštinsko ograničenje slobode kretanja stanovnika okupirane palestinske teritorije...“⁵⁹

te ostala prava koja su zagarantovana brojnim međunarodnim dokumentima kao što su Pakt o građanskim i političkim pravima,⁶⁰ Sud je skrenuo pažnju javnosti na ono što je zapravo i krucijalni problem, a to su životi ljudi koji tamo žive.

Ostaje da verujemo da će ovo savetodavno mišljenje zaživeti i da će njegovi argumenti koji se često ne iznose u političkim pregovorima koji su odavno započeti,⁶¹ naći svoje mesto u budućem rešavanju izraelsko-palestinskog konflikta. Ustalom, kako se ističe, „pravo je instrument politike, ali se u isto vreme od politike očekuje da se kreće u okvirima prava“.⁶²

LITERATURA

- Cassese, Antonio, “The Israel-PLO Agreement and Self-Determination”, *European Journal of International Law*, No. 4., 1993., pp. 564–571.
- Dizdarević, Zlatko, i Bišćević, Hido, *Vrijeme odluke*, Oslobođenje, Sarajevo, 1988.
- Garaudy, Roger, *Slučaj Izrael*, Bemust, Zenica, 1997.
- Georgiev, Dencho, “Politics or Rule of Law: Deconstruction and Legitimicy in International Law”, *European Journal of International Law*, No. 4., 1993. pp. 1–14.
- Greenwood, Christopher, “The International Court of Justice and the use of force”, *Fifty years of the International Court of Justice, Essays in honour of Sir Robert Jennings*, (eds. Vaughan Lowe and Malgosia Fitzmaurice), Grotius Publications, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
- Jakšić, Boško, *Izrael*, Verzal press, Beograd, 1998.
- Jončić, Vladan, *Treća ženevska konvencija, Praktična primena i uticaj na Protokol I i II, Studija o zaštiti ljudskih prava u oružanim sukobima, Dosije*, Beograd, 2004.
- Kisindžer, Henri, *Diplomatija*, Versal press, Beograd, 1999.
- Kreća, Milenko, *Jus cogens u međunarodnom pravu*, Doktorska disertacija, Beograd, 1977.

---

59 Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., p. 189., para. 133.

60 Ibid., paras. 134–138.

61 O političkim pregovorima i različitim pristupima u rešavanju arapsko-izraelskog sukoba videti: Antonio Casese, “The Israel-PLO Agreement and Self-Determination”, *European Journal of International Law*, No. 4, 1993, pp. 564–571.

62 Onuama Yasuaki, „International Law in and with International Politics: The Functions of International Law in International Society“, *European Journal of International Law*, Vol. 14., No. 1., 2003., p. 108.

- Kreća, Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2012.
- Lauterpacht, Hersch, *The Function of Law in the International Community*, Clarendon Press, Oxford, 1933.
- Legal Cosequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, *ICJ Reports*, 2004., pp 136–203.
- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, *ICJ Reports* 1996., pp. 66–85.
- Lings, Martin, *Muhammed*, Connectum, Sarajevo, 2004.
- Oz, Amos, *Izrael, Palestina i mir*, Radio B92, Beograd, 1997.
- Scobbie, Iain, “Unchart(er) Waters?: Consequences of the Advisory Opinion on the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory for the Responsibility of the UN for Palestine”, *European Journal of International Law*, No.5, 2005., pp. 941–961.
- Simpson, Gari, *Velike sile i odmetničke države*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2006.
- Tams, Christian J., “Light Treatmant of a Complex Problem: The Law of Self-Defence in the Wall Case”, *European Journal of International Law*, No. 5., 2005., pp 963–978.
- Vukas, Stjepan, Zid u Palestini-Politički anakronizam ili Fait Accompli pred razgraničenje Izraela i Palestine, <http://www.cpi.hr/download/links/hr/10163.pdf>, preuzeto dana 11.01.2010. godine.
- Yasuaki, Onuama, “International Law in and with International Politics: The Functions of International Law in International Society”, *European Journal of International Law*, Vol. 14., No. 1., 2003., pp. 105–139.
- <http://www.refworld.org/docid/3de5ebbc0.html>, preuzeto dana: 08.04.2014.
- http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/57/107&Lang=E, preuzeto dana: 08.04.2014.

Senad GANIĆ

**ADVISORY OPINION OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE
IN THE “WALL CASE” IN THE SERVICE OF A POSSIBLE SOLUTION
OF THE ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT**

ABSTRACT

The Arab-Israeli conflict even today represents one of the most complex problems facing the international community. The biggest controversy of the problem lies in the conflicting interpretations of the reasons offered by both sides. The way to overcome this impasse, is precisely the way recourse to international institutions. For this reason, the surprising fact is, that one very important decision of The International Court of Justice, it seems, remained unjustly neglected, especially if we take into account the importance of

the issues which the Court dealt and the beneficial impact that this decision may have in the process of resolving the conflict in the Middle East. We believe that Advisory Opinion on Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory hides the way to a possible solution of this exhausting conflict. To consider because it comes to a legal analysis of the situation, which was given by the authorities in whose objectivity we supposed not to suspect as we supposed not to doubt on the objectivity of international law. Therefore, we consider it important to once again remind the decision, believing that in this way we can help to better understand the nature of this conflict, but also the reasons which indicate its possible peaceful solution.

Key words: Arab-Israeli conflict, Advisory opinion, International Court of Justice, The construction of the wall, occupied Palestinian territory The legal consequences, Right to self-defence.